

KULUTTAJAVIRASTON OHJEET OHJELMAPALVELUIDEN TURVALLISUUDEN EDISTÄMISEKSI

Kuluttajaviraston
julkaisusarja 8/2003

ISSN 0788-544X
ISBN 951-681-052-7 (nid.)
ISBN 951-681-053-5 (PDF)

Kuluttajaviraston ohjeita

Dnro 2003/52/1025

5.9.2003

Säädöseruste:

- Tuoteturvallisuuslaki 914/1986

Kohderyhmät:

- toiminnanharjoittajat
- valvontaviranomaiset

KULUTTAJAVIRASTON OHJEET OHJELMAPALVELUIDEN TURVALLISUUDEN EDISTÄMISEKSI

Kuluttajavirasto antaa ohjeen ohjelmapalveluiden turvallisuuden edistämiseksi. Ohje perustuu tuoteturvallisuuslakiin (914/1986).

Ohjeiden tarkoituksena on tuoteturvallisuuslain perusteella määrittää ohjelmapalveluiden turvallisuutta koskevat vähimmäisvaatimukset, lisätä ohjelmapalveluiden turvallisuutta ja tehostaa tuoteturvallisuuslain mukaista valvontaa sekä ennaltaehkäistä onnettomuuksia ja tapaturmia.

Nämä ohjeet ovat yleisohje erilaisille, -kokoisille ja -tasoisille ohjelmapalveluille. Ohjeisiin on koottu yleisiä turvallisuutta edistäviä asioita. Ohjeita tulee soveltaa eri ohjelmapalveluissa soveltuvin osin ottaen huomioon palvelun fyysinen ja psyykinen vaatavuustaso. Kuluttajavirasto on laatinut joillekin palveluille yksityiskohtaisemmat erityisohjeet.

Ohjelmapalveluiden turvallisuus on osa palvelun laatua. Turvallisuus lisää myös asiakastytyväisyyttä.

Tuoteturvallisuuslainsäädäntöä ollaan uudistamassa vuoden 2004 alkupuolella.

Nämä ohjeet tulevat voimaan 5 päivänä syyskuuta 2003.

Ylijohtaja

Marita Wilska

Apulaisjohtaja

Tomi Lounema

SISÄLLYS

1 OHJEIDEN TARKOITUS.....	3
2 SOVELTAMISALA.....	3
3 PERUSKÄSITTEET.....	4
4 OHJELMAPALVELUIDEN TURVALLISUUDELLE ASETETTAVAT YLEISET VAATIMUKSET.....	4
5 MARKKINOINTI JA OSALLISTUJILLE TOIMITETTAVAT ENNAKKOTIEDOT.....	5
6 TURVALLISUUSASIAKIRJA.....	6
6.1 Yleistä.....	6
6.2 Riskien arviointi.....	7
6.3 Turvalliussuunnitelma.....	7
6.4 Onnettomuskirjanpito, onnettomuuden syyn tutkinta ja ilmoitusvelvollisuus.....	9
7 OSALLISTUJAT.....	9
7.1 Ennakkotiedot osallistujista.....	9
7.2 Osallistujien rajoitukset ja varustautuminen.....	10
7.3 Lapset ja nuoret osallistujat.....	10
7.4 Ulkomaalaiset osallistujat.....	11
7.5 Asiakkaiden fyysisen turvallisuuden varmistaminen.....	11
8 HENKILÖKUNTA JA HENKILÖKUNNAN ENSIAPU- JA TURVALLISUUSKOULUTUS.....	11
8.1 Henkilökunnalle asetettavat perusvaatimukset.....	11
8.2 Henkilökunnan ensiapu- ja turvallisuuskoulutus.....	12
9 KONEET, LAITTEET, RAKENTEET JA RAKENNUKSET.....	12
9.1 Koneet ja laitteet.....	12
9.2 Rakenteet.....	13
9.3 Rakennukset ja majoittuminen.....	13
10 TURVALLISUUSVÄLINEET JA HENKILÖNSUOJAIMET.....	14
11 HÄTÄTILANNEVALMIUS.....	14
11.1 Ensiapu- ja pelastusvalmius.....	14
11.2 Evakuointivalmius.....	15
11.3 Etsintävalmius.....	16
12 VUOKRAUS JA ALIHANKINTA.....	16
13 ELINTARVIKETURVALLISUUS.....	16
14 OHJELMAPALVELUUN LIITTYVÄT ELÄIMET.....	17
15 LUVAT, ILMOITUKSET JA VAKUUTUKSET.....	17

16 TUOTETURVALLISUUSLAIN MUKAINEN VALVONTA	18
17 OHJEIDEN TOTEUTTAMINEN.....	18
18 OHJEIDEN VOIMAANTULO	18
19 MUITA MÄÄRÄYKSIÄ, OHJEITA JA SUOSITUKSIA.....	19
19.1 Lakeja ja asetuksia.....	19
19.2 Turvallisuus ja riskien arviointi	20
19.3 Standardeja	20

Liite 1.
Turvallisuusasiakirja

Liite 2.
Yhteenveto toiminnanharjoittajalta vaadittavista dokumenteista

Liite 3.
Yhteystahoja

Liite 4.
Lajiliittoja, järjestöjä ja yhdistyksiä

Liite 5.
Ohjeita ohjelmapalveluihin osallistuville asiakkaille

KULUTTAJAVIRASTON OHJEET OHJELMAPALVELUIDEN TURVALLISUUDEN EDISTÄMISEKSI

1 OHJEIDEN TARKOITUS

Ohjeiden tarkoituksena on tuoteturvallisuuslain (914/1986, muutoksineen) perusteella määrittää ohjelmapalveluiden turvallisuutta koskevat vähimmäisvaatimukset, lisätä ohjelmapalveluiden turvallisuutta ja tehostaa tuoteturvallisuuslain mukaista turvallisuuden valvontaa sekä ennaltaehkäistä onnettomuuksia ja tapaturmia.

Kuluttajavirasto on laatinut nämä ohjeet yhteistyössä Espoon aluepelastuslaitoksen, If Vahinkovakuutusyhtiö Oy:n, Matkailun edistämiskeskuksen, Matkailun ohjelmapalveluiden normisto (MoNo) –hankkeen, opetushallituksen, opetusministeriön, SETLA:n (Seikkailun- ja elämystoimialan turvallisuus ja laatu), sisäasiainministeriön pelastusosaston, sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskuksen, Suomen Vakuutusyhtiöiden Keskusliiton ja elinkeinonharjoittajien edustajien kanssa.

2 SOVELTAMISALA

Tuoteturvallisuuslaki koskee elinkeinonharjoittajan kuluttajille elinkeinotoimintansa yhteydessä tarjoamia palveluita. Elinkeinoharjoittaja voi olla yksityinen henkilö, yritys, yhdistys tai järjestö, joka taloudellista hyötyä saadakseen (esim. maksua vastaan tai kylkiäisenä) ammattimaisesti suorittaa, pitää kaupan, myy tai muuten elinkeinotoimintansa yhteydessä tarjoaa palvelua kuluttajille.

Näitä ohjeita sovelletaan ohjelmapalveluiden turvallisuuden määrittämiseen. Ohjelmapalveluita ovat mm. erilaisissa toimintaympäristöissä, kuten sisä- ja ulkotiloissa, taajamissa, maastossa, ilmassa, vesillä ja tiellä tapahtuvat ohjelma-, seikkailu-, elämys-, luonto- ja liikuntapalvelut sekä teema- ja huvipuistoissa, tivoleissa, safareilla ym. tapahtuvat toiminnat.

Ohjeita sovelletaan sekä omatoimiseen että ohjattuun ohjelmapalvelutoimintaan ja/tai sen osaan. Jäljempänä näissä ohjeissa käytetään soveltamisalasta termiä ohjelmapalvelu.

Ohjeita ei sovelleta kilpailutoimintaan. Poikkeuksena ovat erilaiset joukkotapahtumat, joissa kilpailutoiminnan lisäksi harrastetaan joukkoliikuntaa esimerkiksi Naisten kymppi, Finlandia-hiihto, Sulkavan soutu ja muut vastaavat tapahtumat. Näihin sovelletaan ohjeita tarpeellisin osin.

Kuluttajavirasto on laatinut joillekin palveluille yksityiskohtaisemmat erityisohjeet (mm. uimahallit ja kylpylät, laskettelurinteet, karting). Tätä ohjetta voidaan soveltaa ohjelmapalveluihin niiltä osin kuin erityisohjeet eivät kata toimintaa (esim. kartingradan ulkopuolinen toiminta).

Ohjelmapalveluita on erilaisia, -kokoisia ja -tasoisia. Tämä ohje on yleisohje, johon on koottu yleisiä turvallisuutta edistäviä asioita. Näitä ohjeita tulee soveltaa eri ohjelmapalveluissa soveltuvin osin ottaen huomioon palvelun fyysinen ja psyykinen vaatavuustaso.

3 PERUSKÄSITTEET

Elinkeinoharjoittaja/toiminnanharjoittaja: yksityinen henkilö, yritys, yhdistys, kerho, kunnan nuorisotoimi, seurakunta jne., joka elinkeinotoimintaan liittyen (esim. maksua vastaan tai kylkiäisenä) tarjoaa palvelua kuluttajille.

Ohjattu ohjelmapalvelu: Kuluttajalle tarjottava palvelu, joka suoritetaan esim. ohjaajan, oppaan tms. valvonnassa, ohjauksessa tai seurannassa.

Omatoiminen ohjelmapalvelu: Kuluttajalle palveluna tarjottava omatoiminen retki, vaelus tms., jossa vastiketta vastaan saadaan käyttöön opastusta, materiaalia, varusteita, ruokaa ym.

Pelastussuunnitelma: Pelastuslainsäädännön [pelastuslaki (468/2003) 9 § ja pelastustoi-
miasetus (857/1999) 10 ja 11 §] edellyttämä pelastussuunnitelma (nykyinen pelastustoi-
miasetuksen 10 §:n mukainen turvallisuussuunnitelma, nimi muuttuu uuden pelastuslain
tullessa voimaan 1.1.2004).

Riski: Vaarallisen tapahtuman todennäköisyys ja seurausten vakavuus.

Riskien arviointi: Laaja-alaista ja järjestelmällistä vaarojen ja terveyshaittojen tunnistamista sekä niiden merkitysten arvioimista turvallisuudelle, terveydelle ja omaisuudelle. Tavoitteena on parantaa turvallisuutta.

Turvallisuus: Toiminta on turvallista, jos siihen liittyvät riskit ovat hyväksyttäviä. Turvalli-
suudella tarkoitetaan kokonaisvaltaista fyysistä ja psyykkistä turvallisuutta niin, ettei ke-
nellekään aiheudu loukkaantumista tai vammautumista eikä horjuteta tarpeettomasti
psyykkistä tasapainoa.

Turvallisuusasiakirja: Toiminnanharjoittajan laatima kirjallinen asiakirja, jossa on mää-
ritelty ohjelmapalvelun toimintaan ja turvallisuuteen liittyviä asioita esim. henkilöstön teh-
tävänjako, riskien arviointi, turvallisuussuunnitelma, avunhälyttämisjärjestelyt erilaisiin
onnettomuus-, vaara- ja vahinkotilanteisiin.

Turvallisuussuunnitelma: Toiminnanharjoittajan laatimat ohjeet yksittäisten toimintojen
ja suorituspaikkojen turvalliseen toimintaan.

Vaara: Tekijä tai olosuhde, joka voi saada aikaan fyysisesti, psyykkisesti tai taloudellises-
ti haitallisen tapahtuman.

4 OHJELMAPALVELUIDEN TURVALLISUDELLE ASETETTAVAT YLEISET VAATIMUKSET

Ohjelmapalvelu tai siihen osallistuminen ei saa olla tuoteturvallisuuslain 4 §:ssä tarkoite-
tulla tavalla vaarallista ohjelmapalveluun osallistuvan kuluttajan terveydelle tai omaisuu-
delle. Ohjelmapalvelu ei saa myöskään aiheuttaa vaaraa tai haittaa sen vaikutuspiirissä
oleville muille henkilöille esim. sivullisille, ohikulkijoille. Palvelun tulee olla ympäristön
huomioivaa ja kestävä kehityksen mukaista. Työntekijöiden turvallisuus tulee huomioida
työturvallisuuslain (738/2002) edellyttämällä tavalla.

Tuoteturvallisuuslain 3 §:n mukaisesti toiminnanharjoittaja vastaa ohjelmapalvelun turvallisuudesta koko sen suoritusketjun ajan.

Ohjelmapalvelun on oltava kulloinkin osallistujaryhmä ja osallistujien lukumäärä huomioon ottaen joka hetki turvallista. Vallitsevat maasto-, ympäristö- ja sääolosuhteet sekä osallistujaryhmä (esim. lapset, nuoret, ikääntyneet henkilöt, liikuntarajoitteiset) ja ohjaajien lukumäärä on otettava huomioon.

Toiminnanharjoittajan on etukäteen määritettävä ohjelmapalveluun tai sen osaan yhtäaikaaisesti osallistuvien asiakkaiden enimmäismäärä. Toiminnanharjoittajan on myös etukäteen määritettävä turvallisuuden kannalta tarpeelliset ikä-, kunto-, taito- tai muut vaatimukset ja rajoitukset. Ohjelmapalveluun tai sen osaan osallistuvien asiakkaiden yhtäaikaisten enimmäismäärä sekä mahdolliset rajoitukset on merkittävä turvallisuusasiakirjaan.

Ohjelmien suorittamiselle tulee asettaa olosuhterajat. Jos toiminta ei ole turvallista, ei ohjelmaa tule suorittaa (esim. sateen tai pakkasen aiheuttama liukkaus, jään sulaminen, kylmyys/kuumuus, ukkonen). Toiminnanharjoittajalla tulee olla selkeät toimintaohjeet, miten toimitaan, jos olosuhteet muuttuvat ohjelman aikana. Toimintaohjeet olosuhteiden muuttuessa tulee merkitä turvallisuusasiakirjaan ja niiden tulee olla koko henkilökunnan tiedossa.

5 MARKKINOINTI JA OSALLISTUJILLE TOIMITETTAVAT ENNAKKOTIEDOT

Kuluttajansuojalain (38/1978) 2 luvun 1 §:n mukaan markkinoinnissa ei saa käyttää hyvän tavan vastaista tai muutoin kuluttajien kannalta sopimatonta menettelyä. Markkinointia, joka ei sisällä kuluttajien terveyden tai taloudellisen turvallisuuden kannalta tarpeellisia tietoja, pidetään aina sopimattomana.

Saman luvun 2 §:n mukaan markkinoinnissa ei saa antaa totuudenvastaisia tai harhaanjohtavia tietoja (esim. kuluttajalle syntyy tavalla tai toisella väärä käsitys tarjotun ohjelmapalvelun sisällöstä tai sen hankkimiseen liittyvistä seikoista). Oikeitakin tietoja sisältävä markkinointi voi johtaa harhaan, jos siitä jätetään pois joitakin kuluttajan kannalta merkittäviä tietoja tai esitetään tiedot epäselvästi.

Markkinointimateriaalin (esim. mainokset, esitteet) tulee kuvata realistisesti tarjottavia toimintoja ja palveluita. Markkinointimateriaalissa tulee kuvata, kenelle tapahtuma on tarkoitettu. Markkinoinnissa esitetyn kuvamateriaalin tulee olla todellisilta suorituspaikoilta. Markkinoinnissa ei saa yllyttää lainvastaiseen toimintaan tai sivuuttamaan säädettyjä turvallisuusmääräyksiä. Näin ollen kuvissa esiintyvillä henkilöillä tulee olla toimintaan tarkoitettut henkilönsuojaimet ja kuvien toimintapaikoissa on käytettävä asianmukaisia ja tarpeellisia turvallisuusvälineitä.

Pääsääntöisesti yli neljä tuntia kestäviin ja valmistautumista, varusteita, fyysistä tai psyykkistä kuntoa ja/tai taitoa vaativiin ohjelmiin osallistuville tulisi toimittaa ennen ohjelman alkua kirjallista ennakotietoa. Kirjallinen ennakotieto tulee antaa yleisimmillä osallistujaryhmien kielillä niin, että osallistuja ymmärtää turvallisuuden kannalta tarpeelliset seikat. Kielikysymykset eivät saa aiheuttaa turvallisuusriskejä, joten on varmistuttava siitä, että asiakkaat ymmärtävät annetut ohjeet. Ohjelmapalveluun liittyvät ennakotiedot voidaan esittää myös markkinointimateriaalissa.

Ohjelmapalvelusta annettavien ennakkotietojen tulisi sisältää mm.:

- Kuvaus toiminnan luonteesta (esim. missä toimintaympäristössä toiminta tapahtuu, esim. taajama, metsä, vesistö).
- Ohjelman ajallinen kesto.
- Ohjelman vaatavuustaso ja millaisia edellytyksiä osallistujilta vaaditaan mm. iän, fyysisen ja psyykkisen kunnon sekä terveydentilan suhteen.
- Maininta, jos ohjelmapalveluun liittyy eläinten kanssa toimiminen osallistujien mahdollisten allergioiden vuoksi.
- Olosuhteet, jotka voivat johtaa ohjelman peruuntumiseen ja välittömään keskeyttämiseen.
- Ennako-ohjeet, joissa tulee mainita, mitä tietoja ja taitoja osallistujilta edellytetään sekä miten osallistujan tulisi varautua vaatetuksen ja muiden varusteiden suhteen.
- Tieto siitä, jos päihteiden vaikutuksen alaisena ohjelmapalveluun tai sen osaan osallistuminen on kiellettyä. Tarvittaessa täytyy kertoa etukäteen, että osallistujien toimintakunto voidaan tarkastaa ennen ohjelmapalveluun osallistumista.

6 TURVALLISUUSASIAKIRJA

6.1 Yleistä

Toiminnanharjoittajan tulee laatia kirjallinen turvallisuusasiakirja, joka sisältää liitteessä 1 olevan mallin mukaiset vähimmäistiedot ohjelmapalvelun turvallisuuden varmistamisesta. Turvallisuusasiakirjan sisällön ja laajuuden on oltava tarkoituksenmukaisessa suhteessa ohjelmapalvelun laajuuteen ja toimintaan. Turvallisuusasiakirja kattaa ohjelmapalvelutoiminnan kokonaisuudessaan. Jos ohjelmapalvelu koostuu useammasta toiminnasta ja/tai suorituspaikasta, tulee turvallisuusasiakirjan liitteeksi laatia kirjalliset ohjeet (ns. turvallisuussuunnitelma) yksittäisten toimintojen ja suorituspaikkojen osalta.

Turvallisuusasiakirja tulee käydä läpi henkilökunnan kanssa ja henkilökunnan tulee varmentaa sisällön ymmärtäminen nimikirjoituksellaan. Turvallisuusasiakirja tulee säilyttää sellaisessa paikassa, josta henkilökunta, mukaan lukien sijaiset ja tilapäiset työntekijät, sen helposti löytävät. Turvallisuusasiakirjaa tulee päivittää tilanteiden ja olosuhteiden muuttuessa. Henkilökunnan tulee kerrata turvallisuusasiakirjan sisältö säännöllisesti ja turvallisuusasiakirja tulee käydä läpi aina uuden henkilön perehdyttämisen yhteydessä.

Turvallisuusasiakirja voidaan yhdistää pelastuslainsäädännön edellyttämän pelastussuunnitelman kanssa.

Pelastuslainsäädännön [pelastustoimilaki (561/1999) ja sen korvaava pelastuslaki (468/2003), tulee voimaan 1.1.2004] mukaan liiketoiminnan harjoittaja ja muukin yhteisö on velvollinen toiminnassaan ja sen suunnittelussa ehkäisemään vaaratilanteiden syntymistä, varautumaan henkilöiden, omaisuuden ja ympäristön suojaamiseen vaaratilanteissa sekä varautumaan niihin pelastustoimenpiteisiin, joihin ne omatoimisesti kykenevät. Velvollisuus laatia kirjallinen suunnitelma em. toimenpiteistä koskee pelastuslainsäädännössä erikseen määriteltyjä kohteita tai toimintaa. Kirjallisen turvallisuus- tai pelastussuunnitelman laatiminen auttaa kaikkia palveluntuottajia tunnistamaan tarpeelliset toimet onnettomuuksien ehkäisemisessä ja pelastamiseen varautumisessa.

Toiminnanharjoittajan tulee ottaa huomioon myös työturvallisuuslain (738/2002) vaatimukset, mm. laatia työsuojelun toimintaohjelma.

6.2 Riskien arviointi

Toiminnanharjoittajan tulee joko itse tai ulkopuolista asiantuntijaa käyttäen arvioida kyseiseen ohjelmopalveluun liittyvät riskit (mitä vaaroja liittyy toimipaikkaan saapumiseen, suorituspaikalta toiselle siirtymiseen, avun hälyttämiseen ym.). Riskien arviointi tulee laatia kirjallisesti osana turvallisuusasiakirjaa. Ohjeen kohdan 6.3 turvallisuussuunnitelman osana tulee arvioida riskit eri toiminnoissa ja suorituspaikoilla. Riskien arvioinnin avulla voidaan suunnitelmallisesti ennaltaehkäistä mahdollisten tapaturmien ja onnettomuuksien syntyminen.

Riskien arvioinnissa:

1. Tunnistetaan, mitä vaaroja toimintaan liittyy, missä tilanteissa ja millaisia tapaturmia tai onnettomuuksia toiminnassa voi sattua (esim. kaatuminen, putoaminen, liukastuminen).
2. Arvioidaan vaaran esiintymisen todennäköisyys ja seuraus:
  - kuinka todennäköistä on, että tapahtuma tapahtuu (epätodennäköinen, mahdollinen vai todennäköinen)
  - onko siitä syntyvä seuraus vähäinen, haitallinen vai vakava (esim. mustelma, luun murtuminen, kuolema/pysyvä vamma).
3. Toimenpiteet vaarojen poistamiseksi, riskien pienentämiseksi tai tapaturmien ja onnettomuuksien ennaltaehkäisemiseksi.

Toiminnanharjoittajan itse suorittama riskien arviointi (vaikkakin ulkopuolisella opastuksella) sitouttaa toiminnanharjoittajaa parhaiten turvallisuushakuihin toimintatapaan.

6.3 Turvallisuussuunnitelma

Ohjelmopalvelun koostuessa useammasta toiminnasta ja/tai suorituspaikasta, tulee turvallisuusasiakirjan liitteenä olla kirjalliset ohjeet (ns. turvallisuussuunnitelma) yksittäisten toimintojen ja suorituspaikkojen osalta.

Turvallisuussuunnitelmassa tulee esittää jokaisen toiminnan/suorituspaikan osalta (kyseiseen ohjelmopalveluun soveltuvilta osin):

1. Toiminnan/suorituspaikan kuvaus
2. Toiminnan turvallisuudesta vastaava henkilö ja hänen varahenkilönsä sekä heidän yhteystietonsa
3. Ajo-ohjeet tai muut ohjeet suorituspaikalle saapumiseen (myös pelastus- ja sairaankuljetusyksikköjen kulkureitit)
4. Jos kyseessä on reitti: reittiselostus, lähtöpaikka, paluupaikka, päivämatkat, yöpymis- ja taukopaikat, toimintapaikat. Liitteenä kartta, johon on merkitty selkeästi edellä mainitut kohdat.
5. Toimintaan/suorituspaikkaan liittyvät riskit
6. Riskien hallinta:
  - Osallistujien enimmäismäärä suorituspaikalla
  - Toimintaan liittyvät rajoitukset (säätila, muut olosuhteet, päihteet)
  - Ohjaajien pätevyysvaatimukset

- Ohjaajien toiminta ennen ohjelman alkua (esim. suorituspaikan turvallisuuden ja varusteiden, mm. ensiapuvälineiden, hälytysyhteyden, varmistaminen)
  - Osallistujien perehdyttäminen ja opastaminen toimintaan
  - Käytettävät varusteet: henkilönsuojaimet, turvallisuusvälineet
  - Koneet ja laitteet (esim. turvallisuusvaatimusten täyttäminen)
  - Erityisvarusteet
  - Elintarvikkeiden ja veden kuljetus ja säilytys
  - Paloturvallisuus (esim. palovaroittimet, tulen käsittely, materiaalien paloturvallisuus)
7. Toiminta fyysisen vamman sattuessa asiakkaalle tai työntekijälle
  8. Toiminta muissa onnettomuus- ja vahinkotilanteissa (esim. tulipalo, häämyrkytys)
  9. Yleisiä toimintaohjeita (esim. tulen käsittely, metsäpalovaroitukset)
  10. Toiminta tapaturman tai onnettomuuden jälkeen:
    - Raportointi (esim. onnettomuuskirjapito)
    - Tapahtumasta tiedottaminen (esim. tiedotuksesta vastaava henkilö ja toimintatapa)
    - Viranomaisille ilmoittaminen (Kuluttajavirasto, työsuojelupiiri, poliisi)
    - Jälkihoito (esim. loukkaantuneen kuljetus, mahdollinen kriisiapu)
  11. Muut huomioitavat asiat.

Laadittaessa suorituspaikkakohtaisia turvallisuussuunnitelmia tulee kiinnittää erityistä huomiota varsinkin seuraavassa listassa esimerkinomaisesti esitettyihin toimintoihin, joihin saattaa liittyä suuria riskejä (suluissa on mainittu esimerkkejä toimintaan liittyvistä vaaroista):

- kaukana asutuksesta tapahtuvat toiminnot (avun saanti on vaikeaa/hidasta)
- korkean paikan aktiviteetit (putoaminen, kolhiutuminen)
- maanalaiset toiminnot esim. tunneleissa, luolissa, kaivoksissa (eksyminen, hapen loppuminen)
- maastoratsastus (putoaminen, kolhiutuminen)
- pitkäkestoiset maastoaktiviteetit (paleltuma, hypotermia, lämpöuupumus, nestevajaus, energiavajaus, eksyminen)
- toiminnot, joissa käytetään moottoriajoneuvoja, kuten moottorikelkkoja, autoja, mönkijöitä, moottoripyöriä, mopoja, vesiskoottereita ym. (liikenneonnettomuus, törmäminen)
- toiminnot, joissa on tulipalonvaara (palovamma, savumyrkytys)
- vesiaktiviteetit (veden varaan joutuminen, hypotermia, kolhiutuminen)
- vetovarjotentäminen (putoaminen, kolhiutuminen laskussa ja nousussa)

Edellä mainittu lista ei ole täydellinen, vaan saattaa olla myös muita suuria riskejä sisältäviä toimintoja, joissa turvallisuussuunnitelman tekemiseen tulee kiinnittää erityistä huomiota.

6.4 Onnettomuuskirjanpito, onnettomuuden syyn tutkinta ja ilmoitusvelvollisuus

Toiminnanharjoittajan on pidettävä onnettomuuskirjanpitoa, joka sisältää tapahtuneiden onnettomuuksien lisäksi myös vakavat läheltä piti –tilanteet. Apuna onnettomuuksien dokumentoinnissa voidaan käyttää tapausilmoituslomaketta, johon merkitään sekä osallistujille että työntekijöille sattuneet onnettomuudet ja läheltä piti –tilanteet sekä niiden seuraukset. Toiminnanharjoittaja voi itse laatia tapausilmoituslomakkeen, johon merkitään mm. tietoja vahingoittuneesta, itse vahinkoon liittyvät tiedot (aika, paikka, vamman aiheuttaja), vamman laatu, tiedot vahingon sattumisesta ja syistä sekä tapahtuman jälkeiset parannus-/korjaustoimenpiteet.

Onnettomuuksien ja niiden syiden tutkinta ja analysointi antaa pohjaa riskien arvioinnille ja turvallisuusjärjestelmän kehittämiseksi. Onnettomuuskirjanpidon kautta tiedot ovat tarvittaessa viranomaisien ja mm. vakuutusyhtiöiden tarvitsemia tietoja varten saatavilla. Onnettomuuskirjanpito auttaa toiminnanharjoittajaa edistämään omaa liiketoimintaa sekä helpottaa lisätietojen antamisessa, jos onnettomuutta täytyy selvittää jälkikäteen.

Tuoteturvallisuuslain 3 §:n mukaan sattuneista onnettomuuksista ja erityisen vakavista läheltä piti –tilanteista tulee ilmoittaa ensi tilassa kunnan tuoteturvallisuusvalvontaviranomaiselle (terveystarkastajalle), lääninhallitukselle tai Kuluttajavirastolle. Ilmoitusvelvollisuuden perusteella saatavien tapausraporttien ansiosta selviävät riskialat ja niiden turvallisuuden parantamiseen voidaan vaikuttaa mm. laatimalla alakohtaisia turvallisuusohjeita.

Työsuojelun valvontalain (131/1973) ja tapaturmavakuutuslain (608/1948) mukaan työnantajan tulee ilmoittaa työntekijälle sattuneet vakavat onnettomuudet työsuojeluviranomaiselle ja poliisille.

7 OSALLISTUJAT

7.1 Ennakkotiedot osallistujista

Toiminnanharjoittajan etukäteen saamat tiedot osallistujista auttavat valmistautumaan tarvittaviin toimenpiteisiin. Jos osallistujina on esim. erityisryhmiä, kuten lapsia, ulkomaalaisia tai liikuntarajoitteisia, tulee toiminnanharjoittajan muuttaa ohjelman rakennetta erityisryhmän vaatimusten mukaan. Muutokset ohjelman rakenteeseen voivat liittyä esim. ohjelman vaativuustasoon tai kestoajaan.

Erityistä fyysistä ja/tai psyykkistä kuntoa vaativiin ohjelmiin osallistuvien terveydentila ja taidot olisi hyvä kartoittaa etukäteen. Terveydentila voidaan kartoittaa erillisellä terveys-tietolomakkeella, jonka avulla saadaan selville mm. ohjelmapalvelun kannalta huomioon otettavat sairaudet ja allergiat. Myös lyhytkestoisemmissa ohjelmissa voidaan kysyä osallistujilta tietoja, joilla on ohjelman kannalta merkitystä. Tiedoista on apua mm. ohjelmapalvelun rakenteen ja ruokailun suunnittelussa. Terveystietolomakkeiden osalta tulee ottaa huomioon henkilötietolain (523/1999) vaatimukset ja lomakkeet tulee hävittää ohjelman päättymisen jälkeen.

Jos ohjelmapalvelussa on suuri todennäköisyys joutua veden varaan, tulee osallistujien uimataito kartoittaa etukäteen (esim. suullisesti).

7.2 Osallistujien rajoitukset ja varustautuminen

Toiminnoissa, jotka saattavat sisältää suuria riskejä (esim. toiminnot, jotka on lueteltu kohdassa 6.3), toiminnanharjoittaja voi osallistujilta saatujen ennakkotietojen avulla arvioida ennen ohjelman alkua, millainen on osallistujien fyysinen tai psyykinen kunto ja kyky. Saatujen tietojen perusteella voidaan tarvittaessa rajoittaa osallistumista tai muuttaa ohjelman rakennetta. Osallistujien hyvinvointia tulee tarkkailla aktiviteetin aikana mm. hypotermian, lämpöuupumisen, paleltumisen, väsymisen, sairastumisen tai pelkotilojen vuoksi.

Toiminnanharjoittajan tulee määrittää selkeä raja päihteiden käytön suhteen. Päihteiden vaikutuksen alaisena ohjelmapalveluun tai sen osaan osallistuminen lisää onnettomuusvaaraa. Jos päihteiden käyttö on ehdottomasti kiellettyä, siitä tulee ilmoittaa selkeästi esim. osallistumismaksun yhteydessä ja etukäteen jaettavissa ennakkotiedoissa, jotta asia ei tule osallistujille yllätyksenä. Ennakkotiedoissa tulee myös ilmoittaa, että asiakkaiden toimintakunto voidaan tarkastaa ennen ohjelmapalveluun osallistumista. Toiminnanharjoittajalla on aina mahdollisuus ja velvollisuus estää tai keskeyttää palvelun suorittaminen turvallisuusseikkoihin vedoten. Toiminnanharjoittaja voi osallistujan suostumuksella tarkastaa veren alkoholipitoisuuden alkometrillä.

Osallistujille tulee ennen ohjelman alkua kertoa ohjelman mahdolliset fyysiset tai psyykkiset vaaratekijät. Lisäksi tulee painottaa henkilönsuojainten käyttämisen pakollisuutta sekä käydä läpi suojainten pukeminen, kiinnittäminen ja irrottaminen. Osallistujille tulee antaa ohjeet, miten toimitaan mahdollisessa hätätilanteessa ja miten hälytetään apua sekä kuka on ohjelman vastuhenkilö.

Ennen ohjelman alkua, toiminnanharjoittajan tulee tarkastaa, että osallistujilla on toiminnan edellyttämä, asiallinen vaatetus, joka suojaa riittävästi esim. sääolosuhteilta. Toiminnanharjoittajan tulee tarvittaessa varustaa osallistujat suojaavilla vaatteilla. Suorituksen aikana osallistujien ja henkilökunnan tulee käyttää tarvittavia ja hyväksytyjä turvallisuusvarusteita ja henkilönsuojaimia. Jos osallistujat käyttävät omia henkilönsuojaimia ja turvallisuusvälineitä, tulee toiminnanharjoittajan varmistaa niiden asianmukaisuus toimintaan nähden. Toiminnanharjoittaja vastaa kaikkien varusteiden ja suojainten asianmukaisuudesta ja valvoo niiden oikeaa käyttöä.

Osallistujille tulee ennen toiminnan suorittamista kertoa, että osallistuminen on vapaaehtoista. Osallistujia ei saa pakottaa mukaan toimintaan. Osallistujilla saattaa esim. työyhteisössä olla kova sosiaalinen paine tehtävän suorittamiselle. Henkilökunnan tulee selvittää tilanne hienovaraisesti ja varautua siihen, että osallistujalla on mahdollisuus olla suorittamatta tehtävää.

7.3 Lapset ja nuoret osallistujat

Alle 18 –vuotiailla suuririskisiin ohjelmapalveluihin (esim. toiminnot, jotka on lueteltu kohdassa 6.3) osallistujilla tulee olla huoltajan suostumus. Toiminnanharjoittajan tulee varmistaa suostumus luotettavasti (esim. huoltajan allekirjoituksella varustettu suostumus).

Jos alle 18 –vuotiaat osallistuvat suuririskiseen toimintaan huoltajan suostumuksella, mutta huoltaja ei ole paikalla, tulisi toiminnanharjoittajan kerätä huoltajien yhteystiedot, jotta heihin saadaan tarvittaessa yhteys.

7.4 Ulkomaalaiset osallistajat

Ulkomaalaisten osallistujien osalta tulee ottaa huomioon erilaisista kulttuureista tulevien osallistujien tavat, uskomukset ja arvot. Henkilökunnassa on oltava osallistujien määrään nähden tarpeellinen määrä riittävän kielitaitoisia ohjaajia. Suuria riskejä sisältävissä lajeissa ohjaajien tulisi joko osata osallistujien äidinkieltä tai heillä tulisi olla yhteinen kieli, jolla ohjeet voidaan antaa selkeästi. Apuna voidaan käyttää myös tulkkia. Ulkomaalaisille osallistujille tulee antaa riittävästi opastusta ja ohjausta, ja ohjeiden ymmärtäminen tulisi varmistaa.

7.5 Asiakkaiden fyysisen turvallisuuden varmistaminen

Toiminnanharjoittajan tulee vastata järjestyksenpidosta ja tarvittaessa (esim. suuret yleisötapahtumat tai muut vastaavat tilaisuudet) huolehtia asiakkaiden turvallisuudesta myös mahdollisten pahoinpitelyjen tai niiden uhkien tai muun häiritsevän käyttäytymisen varalta järjestämällä tilaisuuteen riittävä määrä järjestyksenvalvojia. Järjestyksenvalvojien osalta tulee huomioida laki järjestyksenvalvojista (533/1999). Yleistä järjestystä ja turvallisuutta edistämään on säädetty järjestyslaki (612/2003).

8 HENKILÖKUNTA JA HENKILÖKUNNAN ENSIAPU- JA TURVALLISUUSKOULUTUS

8.1 Henkilökunnalle asetettavat perusvaatimukset

Toiminnanharjoittajan tulee nimetä yrityksen turvallisuusvastaava sekä hänen varahenkilönsä. Turvallisuusvastaavan ja varahenkilön nimi, yhteystiedot ja tehtävät on merkittävä turvallisuusasiakirjaan ja niiden on oltava kaikkien henkilökuntaan kuuluvien tiedossa.

Henkilökuntaa tulee olla riittävästi ottaen huomioon toiminnan laatu ja laajuus sekä asiakkaiden määrä (esim. moottorikelkka- ym. retkien oppaiden määrä).

Henkilökuntaan kuuluvilla tulee olla toimintaan soveltuva koulutus ja heidät tulee työhöntulovaiheessa perehdyttää tehtäväänsä (esim. käydä läpi turvallisuusasiakirja). Erikoisaktiviteettien ohjaajilla tulee olla alan pätevyystodistus (esim. lajiliiton todistus mm. seinäkiipeily, kalliokiipeily, melonta, vuokraveneenkuljettajan tutkinto) ja osaaminen tulee olla varmennettu työpaikalla. Toiminnanharjoittajan tulee varmistaa henkilökunnan pätevyys tarkastamalla työntekijöiden taidot rekrytointivaiheessa (esim. henkilö näyttää käytännössä, mitä osaa ja miten toimii). Pelkkien asiakirjojen perusteella ei välttämättä saada kuvaa henkilön todellisesta osaamisesta ja turvallisuusasenteesta.

Vakituisilla työntekijöillä tulee olla kirjalliset toimenkuvat, joissa on esitetty henkilön tehtävät ja vastuut.

Työharjoittelussa olevia opiskelijoita tulee käyttää pääsääntöisesti vain varsinaisen henkilökunnan ohjauksessa ja apuna. Toiminnanharjoittajan tulee varmistaa, että harjoittelijoilla on riittävät edellytykset toimia turvallisesti.

Henkilökunnan tulisi huolehtia myös omasta fyysisestä ja psyykkisestä hyvinvoinnistaan. Mikäli erikoisaktiviteetin ohjaaja on liian väsynyt, hänen reagointi- ja havainnointikykynsä on heikentynyt ja se saattaa lisätä tapaturmavaaraa.

8.2 Henkilökunnan ensiapu- ja turvallisuuskoulutus

Henkilökunnalla tulee olla toiminnan luonne ja laatu huomioon ottaen riittävät kieli-, ensiapu-, pelastus- ja alkusammutustaidot. Kaikkien työntekijöiden on osattava hälyttää apua ja tiedettävä erilaiset keinot avun hälyttämiseksi. Jokaisessa työvuorossa tulee olla vähintään yksi ensiapukoulutuksen (vähintään SPR:n EA1 tai vastaavat tiedot ja taidot) ja alkusammutuskoulutuksen saanut henkilö työvuoroa kohti. Ensiapukoulutuksen saaneiden henkilöiden koulutuksen kertaus on järjestettävä riittävän usein (esim. SPR:n EA -kortin voimassaoloaika on 3 vuotta). Kaikille työntekijöille tulee antaa peruskoulutus ensiavun antamisesta. Ensiapu- ja pelastustaitovaatimukset ovat suuremmat silloin, kun toiminta tapahtuu maastossa tai taajama-alueen ulkopuolella. Tällöin ohjaajien ensiaputaitona tulee olla vähintään SPR:n EA2 -tasoinen koulutus (tai vastaavat tiedot ja taidot) sovellettuna suoritettaviin toimintoihin. Myös kielitaitovaatimukset ovat suuremmat silloin, kun palveluja tarjotaan pääosin ulkomaalaisille osallistujille.

Kaikkien työntekijöiden tiedossa tulee olla henkilöstön tehtäväjako (kuka pelastaa, antaa ensiapua, hälyttää apua, menee opastamaan jne.) ja johtamisvastuun määräytyminen onnettomuustilanteessa. Riskialttiimmista (esim. kohdassa 6.3 luetellut toiminnat) toiminnoissa tehtäväjako on käytävä läpi aina ennen toiminnan aloittamista mahdollisten henkilömuutosten takia.

Koko henkilökunnalle tulee järjestää vähintään kerran vuodessa, esim. ennen kauden alkamista, turvallisuuskoulutusta ja valmiusharjoitus, jolloin kerrataan käytännössä hälyttämistoimenpiteet, pelastus- ja sammutusvälineiden käyttö, elvytys ja toiminta tavallisimmissa sairaskohtaustapauksissa ja tapaturmissa. Erityisesti tulee harjoitella pelastustoimenpiteitä ja henkilöstön yhteistoimintaa. Erikois- ja hätätilanteita tulee harjoitella todellisissa toimintamaastoissa ja erilaisissa olosuhteissa. Harjoituksia voidaan pitää yhteistyössä esim. pelastusviranomaisten ja toisten toiminnanharjoittajien kanssa. Koulutuksista ja harjoituksista on pidettävä kirjaa, johon merkitään koulutuksen päivämäärä, aiheet ja osallistujat sekä koulutuksen/harjoituksen johtaja.

9 KONEET, LAITTEET, RAKENTEET JA RAKENNUKSET

9.1 Koneet ja laitteet

Koneiden ja laitteiden (esim. moottorikelkat, mönkijät, moottorisahat ja muut käsityökoneet) tulee olla suoritettavaan toimintaan soveltuvia ja täyttää niitä koskevat määräykset:

- Valtioneuvoston päätös koneiden turvallisuudesta (1314/1994).
- Valtioneuvoston päätös koneiden ja muiden työvälineiden hankinnasta, turvallisesta käytöstä ja tarkastamisesta (856/1998).
- Valtioneuvoston asetus työssä käytettävien koneiden ja muiden työvälineiden hankinnasta, turvallisesta käytöstä ja tarkastamisesta annetun valtioneuvoston päätöksen muuttamisesta (437/2003).

Jos ohjelmapalvelua järjestetään tiellä, on liikenneturvallisuus otettava huomioon niin, että noudatetaan tieliikennelain (267/1981) ja ajoneuvolain (1090/2002) säännöksiä. Maastoliikennelaisissa (1710/1995) ja –asetuksessa (10/1996) säädetään moottorikäyttöisen ajoneuvon käyttämisestä maastossa. Maastossa ajaminen on pääsääntöisesti luvanvaraista.

Koneille ja laitteille tulee olla nimetty vastuhenkilö, jonka nimi ja yhteystiedot tulee olla merkittynä turvallisuusasiakirjaan. Koneet ja laitteet tulee tarkastaa ja huoltaa säännöllisesti. Koneiden ja laitteiden tarkastuksesta ja huollosta tulee tehdä huoltosuunnitelma ja niistä tulee pitää huoltopäiväkirjaa.

9.2 Rakenteet

Ohjelmapalveluissa käytettävien rakenteiden tulee olla kestäviä ja turvallisia sekä niissä suoritettavaan toimintaan soveltuvia. Rakenteiden tulee täyttää olemassa olevat turvallisuusvaatimukset (esim. rakennusmääräykset sekä mahdolliset standardit).

- Kiipeilyseinien tulee täyttää kiipeilyseinästandardin vaatimukset (SFS-EN 12572 Artificial climbing structures. Protection points, stability requirements and test methods. Kiipeilyseinät. Varmistuspisteet, vakavuusvaatimukset ja testausmenetelmät).
- Matalaharjoiteratojen (noin alle kahden metrin korkeudella olevat toiminnot) tulee täyttää leikkikenttävälinestandardien vaatimukset (SFS-EN 1176-1 – 1176-7 ja SFS-EN 1177).
- Korkeaharjoiteradoille ei vielä ole olemassa SFS-EN standardia. Näiden ratojen suunnittelussa voidaan käyttää apuna Yhdysvaltalaisista ACCT -standardia (The Association for Challenge Course Technology).

Köysiradoista ja erikoistoimintoon liittyvistä rakenteista tulee olla piirustukset ja lujuuslaskelmat. Käytettävien rakenteiden suunnittelija, rakentaja ja rakentamisajankohta tulee olla toiminnanharjoittajan tiedossa. Suosituksena on, että ratojen suunnittelun ja teknisen toteutuksen tekee niiden tekemiseen perehtynyt ja erikoistunut taho. Rakenteiden turvallisuuseikoista on hyvä keskustella kunnan rakennustarkastajan kanssa. Erityistä huomiota tulee kiinnittää köysiratojen ym. vastaavien rakenteiden varmistukseen.

Toiminnanharjoittajan hallinnassa olevat ja palveluiden suorittamisessa käytettävät rakenteet (mukaan lukien esim. pitkospuiden ja vetolauttojen kunto) tulee huoltaa ja tarkastaa säännöllisesti. Huollosta ja tarkastuksesta tulee tehdä huoltosuunnitelma ja niistä tulee pitää huoltopäiväkirjaa. Huollolle ja tarkastukselle tulee olla nimetty vastuhenkilö, jonka nimi ja yhteystiedot tulee olla merkittynä turvallisuusasiakirjaan.

9.3 Rakennukset ja majoittuminen

Rakennuksia, kuten majoitus-, kokoontumis- ja liiketiloja, sekä rakennuksiin verrattavia tiloja, kuten teltoja, grillikatoksia ja siirrettäviä vapaa-ajan asuntoja, rakennettaessa tulee ottaa huomioon Suomen rakentamismääräyskokoelman määräykset (mm. lujuuksien ja paloturvallisuuden suhteen) sekä pelastuslainsäädännön mukaiset paloturvallisuusmääräykset.

Edellä mainittujen määräysten ja säädösten mukaan rakennuksista tulee olla riittävä määrä poistumisteitä ja poistumistiet tulee merkitä selvästi. Rakennuksissa tulee olla palovaroittimet/paloilmoitinjärjestelmä ja helposti saatavilla oleva alkusammutuskalusto. Tilapäisessä käytössä olevat majoitustilat tulee varustaa palovaroittimella yöpymisen ajaksi. Jos majoitus tapahtuu kamiinalla tai vastaavalla lämmitettävissä teltoissa, voidaan paloturvallisuus varmistaa jatkuvalla valvonnalla.

10 TURVALLISUUSVÄLINEET JA HENKILÖNSUOJAIMET

Turvallisuusvälineiden ja henkilönsuojainten tulee olla suoritettavaan toimintaan soveltuvia. Niiden tulee täyttää voimassa olevat määräykset. Valtioneuvoston päätös henkilönsuojaimista (1406/1993) sisältää näitä määräyksiä mm. henkilönsuojainten tulee olla CE -merkittyjä.

Lajeja, joihin osallistujat tulee varustaa hyväksytyllä kypärällä ovat mm. polkupyöräily, rullaluistelu, ratsastus, koskenlasku ym. vastaavat lajit, kalliokiipeily, ilmailu, kelkkailu, väri- ja muovikuulasota sekä muut tapahtumat, joissa päähän kohdistuvat iskut ovat mahdollisia. Moottoriajoneuvoja käytettäessä tulee käyttää tyypiltään hyväksytyjä suojakypäriä. Liikenne- ja viestintäministeriön asetuksen kaksi- ja kolmipyöräisten ajoneuvojen sekä nelipyöräisten rakenteesta ja varusteista (1250/2002) mukaisesti hyväksytyjä suojakypäriä ovat E-säännön n:o 22/04 mukaisesti hyväksytyt suojakypärit ja standardin FMVSS 218 vaatimukset täyttävät suojakypärit.

Turvallisuusvälineille ja henkilönsuojaimille tulee olla nimetty vastuuhenkilö. Henkilönsuojaimet, esim. pelastus- ja kelluntaliivit, kiipeilyvälineet, tulee tarkastaa ja huoltaa määräjain ja niiden tarkastuksesta tulee pitää huoltopäiväkirjaa. Välineet ja suojaimet tulee säilyttää ja huoltaa valmistajan antamien ohjeiden mukaisesti (esim. kiipeilyvälineet valolta suojattuna lämpimissä sisätiloissa).

Turvallisuusvälineiden ja henkilönsuojainten tulee olla ehjiä, puhtaita ja helposti saatavilla. Rikkinäiset ja käyttökelvottomat välineet pitää hävittää, jotta ne eivät missään olosuhteissa sekoitu käyttökelpoisten varusteiden kanssa.

Kiipeily- ja laskeutumisvälineiden kuluminen vaikuttaa suuresti turvallisuuteen. Kiipeily- ja laskeutumisvälineistä tulee pitää käyttöpäiväkirjaa, josta ilmenee varusteiden käyttöajankohdat, -kerrat ja käytöstä vastanneen nimi. Kuluneet ja/tai käyttöikänsä loppuun tulleet kiipeily- ja laskeutumisvälineet tulee poistaa käytöstä. Lukollisia sulkurenkaita tulee käyttää aina tilanteissa, joissa sulkurenkaan portin aukeamisen vaara on suuri.

Vesistön rannalla sijaitsevien ohjelmapalveluyritysten tulee huomioida vesiturvallisuus. Ranta on varustettava olosuhteet huomioon ottaen riittävällä määrällä pelastusveneitä ja/tai -renkaita. Uimapaikalla on oltava ilmoitustaulu, jossa on hälytys- ja ensiapuohjeet. Ilmoitustauluun voi lisäksi merkitä muut varoitukset ja kiellot esim. pohjalla olevat isot kivet, moottorikäyttöisten vesikulkuneuvojen käyttökielto. Lisäksi tulisi ottaa huomioon yleisten uimarantojen osalta opetusministeriön ohjeet uimarantojen suunnittelusta, rakentamisesta ja hoidosta (vuodelta 1979) sekä Suomen uimaopetus- ja hengenpelastusliitto ry:n laatimat uimarantojen turvallisuussuosituksukset (esim. turvallisen uintialueen merkitseminen, rannan pohjan tarkastaminen säännöllisin väliajoin, ensiapu- ja pelastusvälineet, hälytysjärjestelmä). Avantouintipaikkojen suunnittelussa voidaan käyttää apuna esim. Kulltjaviraston avantouinnin turvallisuutta koskevia tietokortteja.

11 HÄTÄTILANNEVALMIUS

11.1 Ensiapu- ja pelastusvalmius

Hätätilanteiden varalta tulee olla kirjalliset toimintaohjeet. Ohjeistuksesta on ilmentävä, mitä hätätilanteessa tulee tehdä, vastuut (kuka tekee ja mitä) ja miten apu saadaan paikalle

(esim. piirroksot tai karttakoordinaatit). Suuririskisissä toiminnoissa myös osallistujille tulee kertoa ennen ohjelman suorittamista, miten hätätilanteissa tulee toimia ja mitä osallistujien tulee tehdä, jos ohjaaja on toimintakyvytön.

Toimintaohjeista tulee ilmetä myös, mitä tehdään onnettomuuden jälkeen: kuka tiedottaa onnettomuudesta omassa organisaatiossa, osallistujien omaisille, tiedotusvälineille; kuka tekee ilmoituksen viranomaisille (Kuluttajavirasto, poliisi, työsuojelupiiri); miten jälkihoito järjestetään; miten sattuneet onnettomuudet raportoidaan ja analysoidaan.

Toiminnoissa tulee olla mukana ja helposti saatavilla riittävä ja toiminnan laatu huomioon ottaen sopiva ensiapu- ja pelastusvälineistö. Mukana tulee olla tarvittavat varusteet potilaan lämpimänä pitämiseen. Ensiapuvarusteisiin tulee kuulua mahdollisten veritartuntojen varalta mm. kertakäyttökäsineitä ja elvytysuojia.

Toiminnanharjoittajan tulee varmistaa mahdollisuus avun hälyttämiseen. Matkapuhelimen toimivuus ja akkujen latauksen riittävyys on varmistettava. Mahdolliset toimintamaaston katvealueet on oltava henkilökunnan tiedossa. Lähimpien lankapuhelimien sijainti on oltava tiedossa. Tarvittaessa on käytettävä erikoisratkaisuja kuten radio- tai satelliittipuhelinta. Kiinteän puhelinyhteyden vieressä on oltava kirjalliset soitto-ohjeet puhelinumeroineen ja osoitteineen sekä ajo-ohjeet hälytysajoneuvoille. Jos mahdollista, asiakkaille on oltava selkeät opasteet, joiden avulla löydetään puhelinyhteys, jolla voidaan kutsua apua paikalle.

Toiminnanharjoittajan tulee varmistaa, että suorituspaikalle tai sen läheisyyteen voidaan toimittaa apua tai hänen on tehtävä toimintasuunnitelma hätätilanteen varalle. Pysyvien suorituspaikkojen on oltava pelastuslaitoksen tiedossa ja toiminnanharjoittajan tulisi ottaa etukäteen yhteyttä pelastuslaitokseen/sairaankuljetukseen tarkan pelastamispaikan määrittämiseksi. Myös mahdolliset pelastushelikopterin laskeutumispaidat tulee selvittää. Toiminnanharjoittajan on hyvä selvittää etukäteen, mikä on paikallisen pelastuslaitoksen todellinen toimintavalmiusaika eli aika hälytyksen tekemisestä kohteelle saapumiseen sekä toimintaresurssit.

Ohjelmanpalveluun kuuluvissa toimipisteissä, kulkuvälineissä, majoitustiloissa ja leiripaikoilla tulee olla riittävä määrä (riskien mukaista) huollettua alkusammutuskalustoa. Alkusammutuskalusto on sijoitettava näkyvälle paikalle ja helposti saataville sekä merkittävä selvästi. Henkilöstön joukossa tulee olla riittävä määrä alkusammutuskoulutuksen saaneita henkilöitä, jokaisessa ryhmässä vähintään yksi henkilö. Sammutustilanteita tulee harjoitella säännöllisin väliajoin ja pidetyistä harjoituksista on pidettävä kirjaa. Turvallisuusasiakirjassa tulee olla ohjeet tulen käsittelyyn sisä- ja ulkotiloissa.

11.2 Evakuointivalmius

Kohteissa, joissa saattaa olla tarve nopeasti poistua kohteesta, tulee tehdä etukäteen kirjallinen evakuointisuunnitelma. Suunnitelmasta tulee ilmetä, kuka päättää evakuoinnin suorittamisesta, miten evakuoinnista ilmoitetaan kohteessa oleville, miten henkilökunta toimii, missä poistumisreitit sijaitsevat ja mikä on niiden vetävyys, missä on kokoontumispaikka ja miten todetaan henkilöiden turvassa oleminen (esim. laskemalla henkilöiden lukumäärä).

Kohteen evakuointi tulee suunnitella ns. pahimman mahdollisen tilanteen varalta. Henkilökunnan tulee harjoitella evakuointia vähintään kerran vuodessa.

11.3 Etsintävalmius

Ohjelmissa, joissa on mahdollista, että osallistuja eksyy pääjoukosta tai ohjaajasta (esim. vaellukset, safarit), tulee osallistujille antaa toimintaohjeet eksymisen varalta.

Toiminnanharjoittajan tulee tehdä kirjalliset toimintaohjeet myös osallistujan katoamistilanteen varalta: miten järjestetään etsintä ja hälytetään apua. Kun on perusteltua syytä olettaa henkilön kadonneen tai loukkaantuneen, tulee katoamistapaukset ilmoittaa poliisille. Näissä tapauksissa poliisi johtaa etsintää.

12 VUOKRAUS JA ALIHANKINTA

Tuoteturvallisuuslain mukaan toiminnanharjoittaja, joka tarjoaa palvelun kuluttajalle, vastaa palvelun turvallisuudesta. Tämä koskee myös vuokraus- ja alihankintatoimintaa. Käytettäessä alihankintapalveluja tulee toiminnanharjoittajan varmistaa kokonaispalvelun turvallisuus. Samoin tulee varmistaa alihankintaketjussa tiedon kulun toimivuus. Alihankintapalveluita koskevat samat turvallisuusvaatimukset kuin pääasiallista toiminnanharjoittajaa.

Jos toiminnanharjoittaja vuokraa välineitään kuluttajille omatoimisesti käytettäväksi, tulee välineiden kunto tarkastaa ja välineet tulee tarvittaessa huoltaa ja puhdistaa (esim. kypärähuppujen pesu) vuokrausten välillä. Asiakkaille tulee opastaa varusteiden oikea ja turvallinen käyttö sekä varmistaa asiakkaan osaaminen. Asiakkaalle tulee antaa kirjalliset käyttöohjeet ja toimintaohjeet hätätilanteissa. Myös asiakkaan reittisuunnitelma tulee selvittää mahdollisten eksymistapausten varalta.

Tarvittavien turvallisuusvarusteiden (esim. pelastusliivit, kypärä) tulee kuulua vuokravälineistön mukaan automaattisesti. Tiettyjä turvallisuusvarusteita, jotka saattavat vioittua niin, että vikaantuminen/vaurioituminen ei näy päällepäin ja näin vaarantaa seuraavan käyttäjän turvallisuuden (esim. kiipeilyköydet ja -valjaat), ei suositella vuokrattavaksi. Vuokraustoiminnassa tulee ottaa huomioon mahdolliset ikärajoitukset.

13 ELINTARVIKETURVALLISUUS

Toiminnanharjoittajan tulee varmistaa, että ohjelmapalvelun yhteydessä mahdollisesti myytävät/tarjottavat elintarvikkeet ovat turvallisia. Mikäli ohjelmapalveluun sisältyy ateriapalveluja, toiminnanharjoittajan tulee aina ottaa yhteyttä kunnan terveystarkastajaan ja selvittää, millä edellytyksin ruokaa voidaan valmistaa ja/tai tarjota, ja mitä asioita omavalvonnassa tulee huomioida.

Terveysuojelulain (763/1994, muutoksineen) 36 §:n mukaan toiminnanharjoittajan on tunnettava elintarvikkeiden käsittelyyn liittyvät hygieeniset vaarat yrityksessään ja laadittava suunnitelma ja toteutettava se terveysthahitoja aiheuttavien epäkohtien estämiseksi ja poistamiseksi (omavalvonta).

Terveysuojelulain 40 §:n mukaan toiminnanharjoittajan on vastattava, että kaikilla elintarvikehuoneistoissa työskentelevillä on tehtäviensä suorittamisen kannalta riittävä elintarvikehygieeninen osaaminen ja työntekijää tulee tarvittaessa kouluttaa ja neuvoa elintarvikehygieniassa. Lisäksi henkilöt, jotka käsittelevät työssään helposti pilaantuvia

pakkaamattomia elintarvikkeita joutuvat hygieniaosaamisasetuksen (1115/2001) ja asetuksen muutoksen (1227/2002) mukaan osoittamaan elintarvikehygieenistä osaamistaan joko suorittamalla erityisen osaamistestin tai hyväksyttävällä tutkinnolla tai koulutuksella.

14 OHJELMAPALVELUUN LIITTYVÄT ELÄIMET

Ohjelmapalveluissa, joihin liittyy eläinten kanssa toimiminen (esim. ratsastus, koira- ja porovaljakot, kotieläintilat), tulee eläinten soveltua ja olla koulutettuja kyseiseen toimintaan. Eläinten tulee olla ihmisystävällisiä sekä lapsille että aikuisille ja niiden tulee käyttäytyä luotettavasti. Toiminnanharjoittajalla ja työntekijöillä tulee olla riittävä kokemus eläinten kanssa toimimiseen. Toiminnanharjoittajan tai hänen valtuuttamansa henkilön tulee valvoa jatkuvasti eläinten kanssa toimimista mahdollisten yllättävien tilanteiden varalta.

Toiminnanharjoittajan tulee täyttää eläintensuojelulain (247/1996) ja -asetuksen (396/1996) määräykset, joissa säädetään mm. eläinten pitopaikkaan, hoitoon ja kohteluun liittyviä seikkoja.

Riistaeläimiin liittyvissä ohjelmapalveluissa (esim. metsästyssafarit, karhujen katselu/kuvaustoiminta) on varmistettava osallistujan turvallisuus ja annettava tarvittava ohjeistus. Näissä ohjelmapalveluissa tulee alle 18 –vuotiailta osallistujilta vaatia huoltajan lupa.

15 LUVAT, ILMOITUKSET JA VAKUUTUKSET

Toiminnanharjoittajan tulee tarvittaessa tehdä mm.:

- Kokoon-tumislain (530/1999) 14 §:n mukainen ilmoitus yleisötilaisuuden järjestämisestä (järjestämispaikan poliisille).
- Terveystensuojelulain (763/1994) 13 §:n mukainen ilmoitus laissa erikseen mainituista toiminnoista (esim. elintarvikkeiden myynti ja tarjoilu), 18 §:n mukainen ilmoitus talousvetä toimittavasta laitoksesta ja 37 §:n mukainen ilmoitus yleisötilaisuuden, jossa myydään tai luovutetaan elintarvikkeita, järjestämisestä (kunnan terveydensuojeluviranomaiselle).
- Ympäristönsuojelulain (86/2000) 35 §:n mukainen lupahakemus laissa erikseen mainituista aineista ja päästöistä (esim. melu, pakokaasut) (alueelliselle ympäristökeskukselle tai ympäristölupavirastolle).
- Luvan hankinta maan- tai toimipaikan omistajalta/haltijalta.
- Ottaa huomioon, mitä laki yksityisistä teistä (358/1962) sisältää.

Ohjeen liitteessä 3 on esitetty tahoja, joista toiminnanharjoittaja saa opastusta yritystoimintaa aloittaessaan ja toiminnan aikana.

Toiminnanharjoittajan tulee ottaa työsuhteessa oleville henkilöille lakisääteiset henkilövakuutukset (eläke- ja tapaturmavakuutukset). Lakisääteisten vakuutusten lisäksi toiminnanharjoittajan on hyvä vakuuttaa itsensä ja henkilökuntansa vapaaehtoisten tapaturmaturvien lisäksi ainakin toiminnanvastuuvakuutuksella. Vastuuvakuutuksen kattavuus tulee arvioida tapauskohtaisesti. Lisäksi voidaan harkita erilaisia vapaaehtoisia ryhmävakuutuksia tilaisuuteen osallistuville tai varmistaa, että osallistujien tapaturmavakuutusturva on muulla

tavoin hoidettu. Vakuutuksiin liittyy aina omavastuu ja korvauskatto sekä vakuutusehdoissa olevat rajoitukset. Erityisen vaarallista toimintaa vakuutusyhtiöt eivät välttämättä vakuuta lainkaan. Hinnoitteluun vaikuttavat mm. toiminnan liikevaihto, riskialttius ja haettavan turvan määrä.

Jos toimintaan kuuluu irtainta omaisuutta tai kiinteitä tiloja, myös ne on suositeltavaa vakuuttaa. Suositeltavaa on ottaa toimintaa aloitettaessa yhteyttä omaan vakuutusyhtiöön ja keskustella tarkemmin oman toimintansa vakuustarpeesta. Tapahtuman vastuullisen järjestäjän ja tilaajan olisi hyvä laatia riittävän kattava ja yksityiskohtainen kirjallinen sopimus, josta ilmenee mm. eri osapuolten tehtävät, vastuut ja velvoitteet sekä vakuutusturvan järjestäminen.

Moottorikäyttöiselle ajoneuvolle on otettava pakollinen liikennevakuutus myös silloin, kun ajoneuvoa ei tarvitse esim. rekisteröidä. Liikennevakuuttamisvelvollisuudesta on säädetty liikennevakuutuslaissa (279/1959).

16 TUOTETURVALLISUUSLAIN MUKAINEN VALVONTA

Tuoteturvallisuuslain 3 §:n mukaisesti ohjelmapalvelun turvallisuudesta vastaa ja sitä valvoo ensisijaisesti palvelun tuottava toiminnanharjoittaja.

Tuoteturvallisuuslain mukaiset kuluttajapalveluiden valvontaviranomaiset ovat Kuluttajavirasto, lääninhallitukset ja kuntien valvontaviranomaiset.

17 OHJEIDEN TOTEUTTAMINEN

Espoon aluepelastuslaitos, If Vahinkovakuutusyhtiö Oy, Matkailun edistämiskeskus, Matkailun ohjelmapalveluiden normisto (MoNo) –hanke, opetushallitus, opetusministeriö, SETLA (Seikkailun- ja elämystoimialan turvallisuus ja laatu), sisäasiainministeriön pelastusosasto, sosiaali- ja terveysministeriön työsuojeluosasto, Suomen Latu ry ja Suomen Vakuutusyhtiöiden Keskusliitto pyrkivät myötävaikuttamaan siihen, että näitä ohjeita noudatetaan.

18 OHJEIDEN VOIMAANTULO

Nämä ohjeet tulevat voimaan 5 päivänä syyskuuta 2003.

19 MUITA MÄÄRÄYKSIÄ, OHJEITA JA SUOSITUKSIA

19.1 Lakeja ja asetuksia

- Ajoneuvolaki (1090/2002)
- Asetus valmismatkasta annettavista tiedoista (1085/1994)
- Asetus vuokraveneiden turvallisuudesta (438/1983)
- Elintarvikelaki (361/1995)
- Eläintensuojeluasetus (396/1996)
- Eläintensuojelulaki (247/1996)
- Hygieniaosaamisasetus (1115/2001 ja 1227/2002) (Sosiaali- ja terveysministeriön asetus elintarvikehuoneistossa työskentelevältä vaadittavasta elintarvikehygieenisestä osaamisesta ja osaamisen testaamisesta)
- Järjestyslaki (612/2003)
- Jätehuoltolaki (1072/1993)
- Kalastuslaki (286/1982)
- Kokoontumislaki (530/1999)
- Kuluttajansuojalaki (38/1978)
- Laki järjestyksenvalvojista (533/1999)
- Laki työsuojelun valvonnasta ja muutoksenhausta työsuojeluasioissa (131/1973)
- Laki yksityisistä teistä (358/1962)
- Liikenne- ja viestintäministeriön asetus autojen ja perävaunujen rakenteesta ja varusteista (1248/2002)
- Liikenne- ja viestintäministeriön asetus kaksi- ja kolmipyöräisten ajoneuvojen sekä nelipyöräisten rakenteesta ja varusteista (1250/2002)
- Luonnonsuojeluasetus (160/1997)
- Luonnonsuojelulaki (1096/1996)
- Maankäyttö- ja rakennuslaki (132/1999)
- Maastoliikenneasetus (10/1996)
- Maastoliikennelaki (1710/1995)
- Metsästyslaki (615/1993)
- Pelastuslaki (468/2003, tulee voimaan 1.1.2004)
- Pelastustoimiasetus (857/1999), uusiutuu vuonna 2003
- Sosiaali- ja terveysministeriön asetus eräistä terveydensuojelulaissa tarkoitetuista huoneistoista tai laitoksista sekä ilmoituksesta liikkuvasta ajoneuvosta tai laitteesta (167/2003)
- Sosiaali- ja terveysministeriön asetus pienten yksiköiden talousveden laatuvaatimuksista ja valvontatutkimuksista (401/2001)
- Sosiaali- ja terveysministeriön asetus talousveden laatuvaatimuksista ja valvontatutkimuksista (462/2000)
- Terveydensuojelulaki (763/1994)
- Terveydensuojeluasetus (1280/1994)
- Tieliikennelaki (267/1981), uusi laki tulee voimaan 2003
- Tuotevastuulaki (694/1990)
- Työturvallisuuslaki (738/2002)
- Tapaturmavakuutuslaki (608/1948)
- Ulkoilulaki (606/1973)
- Vahingonkorvauslaki (412/1974)
- Valmismatkalaki (1079/1994)

- Valtioneuvoston asetus työssä käytettävien koneiden ja muiden työvälineiden hankinnasta, turvallisesta käytöstä ja tarkastamisesta annetun valtioneuvoston päätöksen muuttamisesta (437/2003)
- Valtioneuvoston päätös henkilönsuojaimista (1406/1993)
- Valtioneuvoston päätös koneiden turvallisuudesta (1314/1994)
- Valtioneuvoston päätös koneiden ja muiden työvälineiden hankinnasta, turvallisesta käytöstä ja tarkastamisesta (856/1998)
- Vesiliikennelaki (463/1996)
- Ympäristönsuojelulaki (86/2000)
- Ympäristönsuojeluasetus (169/2000)

Lait löytyvät esim. oikeusministeriön ja Editan ylläpitämästä säädöstietopankista <http://www.finlex.fi/>.

19.2 Turvallisuus ja riskien arviointi

- Alkusammutusopas. Suomen Palopäälystöliitto ry, Helsinki 2000.
- Leirintäalueen turvallisuus. SF-Caravan ry. Gummerus Kirjapaino Oy, Jyväskylä 2003.
- Pk-yritysten riskienhallinta www.pk-rh.com
- Rakennusten paloturvallisuus. Määräykset ja ohjeet. Suomen rakentamismääräyskoelma E1. Ympäristöministeriö, Helsinki 2002.
- Riskin arviointi. Työsuojeluoppaita ja –ohjeita 14. Sosiaali- ja terveysministeriö. Tampere 2002.
- Turvallinen yleisötilaisuus. Toim. Tapio Välikylä. Ympäristö ja Terveys –lehti. Vammalan Kirjapaino Oy 2003.
- Turvallisuussuunnitelma, opas yrityksille ja laitoksille. Suomen Pelastusalan Keskusjärjestö. Helsinki 2001.
- Ulkoilureittien suunnittelun ja toteuttamisen periaatteet. www.suomenlatu.fi/poluistareiteiksi

19.3 Standardeja

Kypärät:

- **SFS-EN 966:** *Helmets for airborne sport.* Ilmailu-urheilussa käytettävät kypärät.
- **SFS-EN 1077:** *Helmets for alpine skiers.* Laskettelukypärät.
- **SFS-EN 1078:** *Helmets for pedal cyclists and for users of skateboards and roller skates.* Kypärät pyöräilyyn, rullalautailuun ja rullaluisteluun.
- **SFS-EN 1384:** *Helmets for equestrian activities.* Ratsastuskypärät.
- **SFS-EN 1385:** *Helmets for canoeing and white water sports.* Melontakypärät.
- **SFS-EN 12492:** *Mountaineering equipment. Helmets for mountaineers. Safety requirements and test methods.* Vuorikiipeilyvarusteet. Vuorikiipeilijöiden kypärät. Turvallisuusvaatimukset ja testausmenetelmät.
- **SFS-EN 13484:** *Helmets for users of luges.* Ohjaskelkkailijoiden kypärät.
- **SFS-EN 13781:** *Protective helmets for drivers and passengers of snowmobiles and bobsleighs.* Suojakypärät moottori- ja rattikelkkojen kuljettajille ja matkustajille.

Silmien suojaus:

- **SFS-EN 166:** *Personal eye-protection. Specifications.* Henkilökohtainen silmien suojaus. Vaatimukset.

- **SFS-EN 13178:** *Personal eye-protection. Eye protectors for snowmobile users.* Henkilökohtainen silmiensuojaus. Silmien- ja kasvojensuojaimet moottorikelkkailijoille.
- **SFS-EN 1938:** *Personal eye protection. Goggles for motorcycle and moped users.* Henkilökohtainen silmien suojaus. Moottoripyöräilijöiden ja mopoilijoiden silmäsuojaimet.

Pelastusliivit ja kelluntavarusteet:

- **SFS-EN 393:** *Lifejackets and personal buoyancy aids. Buoyancy aids. 50 N.* Pelastusliivit ja kelluntavarusteet. Kelluntavarusteet 50 N.
- **SFS-EN 395:** *Lifejackets and personal buoyancy aids. Lifejackets. 100 N.* Pelastusliivit ja kelluntavarusteet. Pelastusliivit 100 N.
- **SFS-EN 396:** *Lifejackets and personal buoyancy aids. Lifejackets. 150 N.* Pelastusliivit ja kelluntavarusteet. Pelastusliivit 150 N.
- **SFS-EN 399:** *Lifejackets and personal buoyancy aids. Lifejackets. 275 N.* Pelastusliivit ja kelluntavarusteet. Pelastusliivit 275 N.
- **CR 13033:** *Personal protective equipment. Lifejackets and buoyancy aids. Guide for selection and use.* Henkilökohtaiset suojaimet. Pelastusliivit ja kelluntapukineet. Pelastusliivien valinta ja käyttö.

Putoamissuojaimet:

- **SFS-EN 341 + A1:** *Personal protective equipment against falls from a height. Descender devices.* Putoamissuojaimet. Laskeutumislaitteet.
- **SFS-EN 354:** *Personal protective equipment against falls from a height. Lanyards.* Putoamissuojaimet. Liitosköydet.
- **SFS-EN 355:** *Personal protective equipment against falls from a height. Energy absorbers.* Putoamissuojaimet. Nykäyksen vaimentimet.
- **SFS-EN 358:** *Personal protective equipment for work positioning and prevention of falls from a height. Belts for work positioning and restraint and work positioning lanyards.* Työntekijää tukevat ja putoamista estävät henkilönsuojaimet. Pylväsvyöt ja varmistusvyöt sekä niiden kanssa käytettävät hihnat ja köydet.
- **SFS-EN 361:** *Personal protective equipment against falls from a height. Full body harnesses.* Putoamissuojaimet. Kokovaljaat.
- **SFS-EN 363:** *Personal protective equipment against falls from a height. Fall arrest systems.* Putoamissuojaimet. Putoamisen pysäyttävät järjestelmät.
- **SFS-EN 813:** *Personal protective equipment for prevention of falls from a height. Sit harnesses.* Putoamissuojaimet. Lantiovaljaat.

Suojavaatetus:

- **SFS-ENV 342:** *Protective clothing. Ensembles for protection against cold.* Suojavaatetus. Kylmältä suojaava vaatetus.
- **SFS-ENV 343:** *Protective clothing. Protection against foul weather.* Suojavaatetus. Suojaus huonolta säältä.

Rakenteet:

- **SFS-EN 1176-1:** *Playground equipment. Part 1: General safety requirements and test methods.* Leikkikenttävälineet- Osa 1: Yleiset vaatimukset ja testausmenetelmät.
- **SFS-EN 1176-2:** *Playground equipment. Part 2: Additional specific safety requirements and test methods for swings.* Leikkikenttävälineet- Osa 2: Keinut. Lisäturvallisuusvaatimukset ja testausmenetelmät.

- **SFS-EN 1176-3:** *Playground equipment. Part 3: Additional specific safety requirements and test methods for slides.* Leikkikenttävälineet. Osa 3: Liukumäkien lisäturvallisuusvaatimukset ja testausmenetelmät.
- **SFS-EN 1176-4:** *Playground equipment. Part 4: Additional specific safety requirements and test methods for runways.* Leikkikenttävälineet. Osa 4: Köysiradat. Lisäturvallisuusvaatimukset ja testausmenetelmät
- **SFS-EN 1176-5:** *Playground equipment. Part 5: Additional specific safety requirements and test methods for carousels.* Leikkikenttävälineet. Osa 5: Karusellien lisäturvallisuusvaatimukset ja testausmenetelmät
- **SFS-EN 1176-6:** *Playground equipment. Part 6: Additional specific safety requirements and test methods for rocking equipment.* Leikkikenttävälineet. Osa 6: Keinumisvälineet (tukipiste alapuolella). Lisäturvallisuusvaatimukset ja testausmenetelmät.
- **SFS-EN 1176-7:** *Playground equipment. Part 7: Guidance on installation, inspection, maintenance and operation.* Leikkikenttävälineet. Osa 7: Ohjeita asennuksesta, tarkastuksesta, huollosta ja ylläpidosta.
- **SFS-EN 1177:** *Impact absorbing playground surfacing. Safety requirements and test methods.* Leikkikenttien iskua vaimentavat alustat. Turvallisuusvaatimukset ja testausmenetelmät.
- **SFS-EN 12572:** Artificial climbing structures. Protection points, stability requirements and test methods. Kiipeilyseinät. Varmistuspisteet, vakavuusvaatimukset ja testausmenetelmät.
- ACCT -standard (The Association for Challenge Course Technology), the 5th edition. USA, Michigan 2002 (<http://www.acctinfo.org/index.html>).

Liite 1

TURVALLISUUSASIAKIRJA

1. Turvallisuudesta vastaava henkilö ja hänen varahenkilönsä
  - henkilöiden nimet ja yhteystiedot (puhelinnumerot)
  - tehtävien määrittely:
    - Esim. - yleinen turvallisuuden valvonta, suunnittelu ja ohjeistus
    - henkilökunnan koulutus ja harjoituttaminen
    - alkusammutus- ja ensiapuvälineistä vastaaminen
    - onnettomuuksien ja läheltä piti –tilanteiden raportointi ja seuranta
    - pelastusteiden kulkukelpoisuuden valvonta.
2. Työntekijöiden toimenkuvat
  - henkilön nimi tai asema ja yhteystiedot
  - tarvittaessa ohjaajan ammattitaito, koulutus tai lajiliiton osoittama pätevyys
  - tehtävien määrittely
  - tehtävät onnettomuustilanteissa
3. Osallistujat ja osallistujaryhmät
  - toiminnanharjoittajan määrittelemä yhtäaikainen enimmäismäärä suorituspaikoilla
  - mahdolliset ikä-, kunto-, taito- ym. vaatimukset ja rajoitukset
  - osallistujien varustautuminen (millainen vaatetus, kengät ym. vaaditaan)
  - osallistujien opastaminen (turvallisuusvälineiden ja henkilönsuojainten käyttö, hätätilanteissa toimiminen)
4. Rakennukset ja rakenteet
  - tarkastuksesta ja huollosta vastaavan nimi ja yhteystiedot
  - lista rakennuksista ja rakenteista
  - kartta/piirros rakennusten ja rakenteiden sijainnista
  - tarkastus ja huolto
    - huoltosuunnitelma (milloin tarkastetaan ja huolletaan)
    - huoltopäiväkirja (merkitään esim. päiväkirjaan)
  - piirustusten ja lujuuslaskelmien sijainti
  - poistumis- ja suojautumismahdollisuudet sekä sammutus- ja pelastustehtävien järjestelyt
  - paloturvallisuus (luettelo palokalustosta esim. palovaroittimet, sammuttimet ja sammutuspeitot sekä niiden sijainti)
  - suoritettut palotarkastukset (merkitään esim. päiväkirjaan)
5. Turvallisuusvälineet ja henkilönsuojaimet
  - vastuuhenkilön nimi ja yhteystiedot
  - lista turvallisuusvälineistä ja henkilönsuojaimista sekä niiden säilytyspaikka
  - tarkastus ja huolto
    - huoltosuunnitelma (milloin tarkastetaan ja huolletaan)
    - huoltopäiväkirja (merkitään esim. päiväkirjaan)
  - kiipeily- ja laskeutumisvälineiden käyttöpäiväkirja (eri kuin päiväkirja)
6. Muut välineet ja varusteet (esim. urheiluvälineet, koneet ja laitteet)
  - vastuuhenkilön nimi ja yhteystiedot

- lista välineistä ja varusteista sekä niiden säilytyspaikka
  - tarkastus ja huolto
    - huoltosuunnitelma (milloin tarkastetaan ja huolletaan)
    - huoltopäiväkirja (merkitään esim. päiväkirjaan)
7. Riskien arviointi ja turvallisuuden suunnittelu (koko alueen kattava riskien arviointi)
- mitä vaaroja on (fyysiset ja psyykkiset vaarat)?
  - mitä vaaroista voi seurata?
  - vaaran tapahtumisen todennäköisyys ja vakavuus (jos selvittäminen tarkoituksenmukaista)
  - toimenpiteet vaarojen poistamiseksi tai tapaturmien ja onnettomuuksien ennalta ehkäisemiseksi (esim. turvallisuusvälineiden ja henkilönsuojainten käyttö, osallistujien opastus, olosuhderajoitukset, oppaiden perehdytys ja toiminta)
  - tapaturman tai onnettomuuden jälkeen tehtävät toimenpiteet (jälkihoito, tiedottaminen, viranomaisille ilmoittaminen, raportointi, korvaukset)
8. Toimintaohje onnettomuus- ja hätätilanteita varten
- keinot ja ohjeet avun hälyttämisestä ja varajärjestelmästä
  - työnjako ja johtamisvastuu
  - toimintajärjestys ja ensiavun antaminen
  - luettelo ensiapuvälineistä ja pelastusvälineistä sekä niiden sijainti
  - evakointisuunnitelma
  - etsintäsuunnitelma
  - hätätilannekoulutuksen päiväkirja
9. Toimintaohje tulen käsittelyyn
- tulen käsittely sisätiloissa
    - lämmittämiseen liittyvät vaarat
    - kynttilöihin ja muihin valaisinlaitteisiin liittyvät vaarat
    - öljy- tai nestekaasulaitteiden käsittely
    - toiminta tulipalon syttyessä
    - toiminta tunnettaessa kaasun hajua
    - toiminta häkämyrkytystilanteessa
  - tulen käsittely ulkona
    - nuotion sytyttämiseen liittyvät vaarat ja rajoitukset (esim. metsäpalovaroituksen aikana)
    - erilaisiin keittimiin liittyvät vaarat (esim. sprii-, bensiini- ja kaasukeittimet)
    - toiminta tulipalon syttyessä
10. Onnettomuuskirjanpito ja onnettomuuden syyn tutkinta
- onnettomuudet ja vakavat läheltä piti -tilanteet
  - kuvaus onnettomuuskirjanpidon ja -tutkinnan järjestämisestä
    - tapausilmoituslomakkeen täyttäminen
    - lomakkeen palauttaminen vastuuhenkilölle
    - onnettomuuden analysointi (esim. mitkä tekijät johtivat onnettomuuden syntymiseen?)
    - vastaavien tapausten varalta ennalta ehkäisevien toimenpiteiden miettiminen ja toimeen paneminen sekä vastuuhenkilön nimeäminen ja aikataulun tekeminen toimenpiteiden toteuttamiseen
    - tapauksesta tiedottaminen (vastuuhenkilö ja tiedottamistapa)

- tapauksesta ilmoittaminen (Kuluttajavirasto, työsuojelupiiri, poliisi, vakuutusyhtiö)

11. Erilliset turvallisuussuunnitelmat yksittäisistä toiminnoista ja/tai suorituspaikoista ohjeiden kohdan 6.3 mukaisesti.

Turvallisuusasiakirjan tulee olla laajuutensa ja yksityiskohtaisuutensa puolesta tarkoituksen mukaisessa suhteessa ohjelmapalvelun laajuuteen.

Liite 2

YHTEENVETO TOIMINNANHARJOITAJALTA VAADITTAVISTA DOKUMENTEISTA

1. Markkinointimateriaali esim. mainokset, esitteet (vapaaehtoinen)
2. Osallistujille annettavat ennakkotiedot (pääsääntöisesti yli neljä tuntia kestäviin ja valmistautumista, varusteita, fyysistä tai psyykkistä kuntoa ja/tai taitoa vaativiin ohjelmiin osallistuville)
3. Terveystietolomake (vapaaehtoinen)
4. Turvallisuusasiakirja, jonka liitteeksi
  - riskien arviointi
  - turvallisuussuunnitelma (jos ohjelmanpalvelu koostuu useammasta toiminnasta ja/tai suorituspaikasta. Erityistä huolellisuutta suunnitelman laatimiseen tulee kiinnittää suuririskisiä toimintoja sisältävissä ohjelmanpalveluissa)
  - lomake, johon työntekijät merkitsevät nimikirjoituksensa ja päivämäärän, milloin asiakirja on luettu
5. Huoltosuunnitelmat
  - rakennukset ja rakenteet
  - turvallisuusvälineet ja henkilönsuojaimet
  - koneet ja laitteet
  - muut välineet ja varusteet
6. Turvallisuuskoulutuksiin ja -harjoituksiin osallistumisen varmentaminen (lomake, johon merkitään koulutuksen päivämäärä, aiheet, osallistujat ja koulutuksen/harjoituksen johtaja)
7. Onnettomuuskirjanpito
  - tapahtuneet onnettomuudet ja tapaturmat
  - vakavat läheltä piti -tilanteet
8. Kiipeily- ja laskeutumisvälineiden käyttöpäiväkirja (tarvittaessa)
9. Päiväkirja, johon merkitään mm.
  - rakennusten ja rakenteiden tarkastukset ja huollot
  - turvallisuusvälineiden ja henkilönsuojainten tarkastukset ja huollot
  - koneiden ja laitteiden tarkastukset ja huollot
  - muiden välineiden ja varusteiden tarkastukset ja huollot
  - palotarkastukset
  - muut esim. asiakkaiden/osallistujien määrät, erityisryhmät

Liite 3

YHTEYSTAHOJA

Seuraavaan listaan on kerätty viranomais- ja muita tahoja, joilta saa opastusta ja hyviä neuvoja ohjelmapalvelutoimintaa aloitettaessa ja toiminnan aikana. Heiltä saa tietoa olemassa olevista määräyksistä ja vinkkejä turvallisuuden parantamiseksi. Lista on ohjeellinen eikä mahdollisesti sisällä kaikkia tahoja.

- Kuluttajavirasto (tuoteturvallisuusvalvonnan valtakunnallinen osaamiskeskus)
- Kunnan elinkeinoasiamies (yrityksen perustamiseen liittyvät asiat)
- Kunnan rakennusvalvontaviranomainen (rakennuksen rakentaminen, korjaaminen ja käyttötarkoituksen muuttaminen)
- Kunnan terveydensuojeluviranomainen (tuoteturvallisuus- ja elintarvikeasiat)
- Kunnan ympäristölupaviranomainen
- Matkailun edistämiskeskus, MEK (markkinoinnista ulkomailla ja tietoja palvelujen tuottajista)
- Merenkululaitos
- Oma vakuutusyhtiö (vakuutusten ottaminen)
- Paikallinen aluepelastuslaitos (palotarkastaja)
- Paikallinen poliisilaitos (ilmoitus yleisötilaisuudesta, järjestyksenvalvonta)
- Paikallinen työsuojelupiiri
- Suomen matkailun kehitys Oy
- TE-keskus

Liite 4

LAJILIITTOJA, JÄRJESTÖJÄ JA YHDISTYKSIÄ (yhteystiedot perustuvat 10.7.2003 tietoihin)

Suomen Kanoottiliitto ry
Olympiastadion, Eteläkaarre
00250 HELSINKI
puh. (09) 494 965
www.kanoottiliitto.fi

Suomen uimaopetus- ja Hengenpelastusliitto ry
Kirvesmiehenkatu 4 A 6
00810 HELSINKI
puh. (09) 343 6560
www.suh.fi

Suomen Kiipeilyliitto ry
Radiokatu 20
00093 SLU
puh. (09) 348 131 35
www.climbing.fi

Suomen Latu ry
Fabianinkatu 7
00130 Helsinki
puh (09) 170 101
www.suomenlatu.fi

Suomen nousuvarjo- ja leijaliitto FAPKA ry.
Ruolankatu 20
15150 Lahti
Puh. 0400 337200
fapka@vetovarjo.com
www.vetovarjo.com

Suomen Partiolaiset ry
Kylänvanhimmantie 29
00640 Helsinki
puh. (09) 2533 1100
www.partio.fi/

Suomen Ratsastajainliitto ry
Radiokatu 20
00093 SLU
puh. (09) 2294 510
www.ratsastus.fi

Suomen uimaliitto ry
Hämeentie 105 A
00550 Helsinki
puh. (09)
www.uimaliitto.fi

Suomen liikunta ja urheilu ry
Radiokatu 20
00930 SLU
Puh. (09) 348 121
www.slu.fi

Liite 5

OHJEITA OHJELMAPALVELUIHIN OSALLISTUVILLE ASIAKKAILLE

1. Ohjelmapalvelun tarjoaja on vastuussa siitä, että palvelu on turvallinen. Tuoteturvallisuuslaki (914/1986).
2. Lue ensin järjestäjän antamat ohjeet ja toimi ohjeiden mukaisesti.
3. Ilmoita etukäteen (lomakkeella tai suullisesti) järjestäjälle mahdollisista liikkumisrajoitteista, sairauksista ja allergioista. Näin järjestäjä voi varautua asiaan ja tarvittaessa muokata ohjelmaa sopivaksi.
4. Älä osallistu toimintoon johon et tunne pystyväsi. On järkevää osata kieltäytyä.
5. Sosiaalinen paine saattaa ajaa jotkut tekemään jotain sellaista, mistä he eivät selviydy.
6. Pidä huolta kaveristasi, erityisesti lapsista ja nuorista!
7. Kysy järjestäjältä, voiko lapsesi osallistua. Noudata järjestäjän asettamia ikä- ja kokorajoja!
8. Käytä henkilönsuojaimia ja turvallisuusvälineitä! Järjestäjä ei jaa niitä jännityksen lisäämiseksi, vaan suojaamaan Sinua ja muita osallistujia.
9. Älä osallistu päihteiden vaikutuksen alaisena! Päihteiden alaisena yliarvioit kykysi ja tarkkaavaisuutesi on herpaantunut. Ota myös huomioon, että punakulmaisella kolmiolla varustetut lääkkeet vaikuttavat yleensä reagointikykyyn ja ajosuoritukseen.
10. Muista huolehtia ohjelmapalvelunkin aikana perusturvallisuusasioista, joita ovat muun muassa liikenteessä turvavyön käyttäminen, ajoneuvojen oikea kuormaaminen ja liikennesääntöjen noudattaminen. Älä hyppää suinpäin veteen. Vesillä liikuttaessa käytä pelastusliivejä! Huomioi tulta käsitellessäsi muut osallistujat ja noudata järjestäjän ohjeita.
11. Jos epäilet, voit kysyä palvelun tarjoajalta yrittäjän vastuuvakuutuksesta, vetäjien ammatillisesta osaamisesta (miten hän on hankkinut osaamisensa, mitä kursseja on suorittanut, työkokemus jne.) ja hätätilanteisiin varautumisesta.
12. Ammattitaitoinen ja asiaan vakavasti suhtautuva ohjaaja ei laske leikkiä turvallisuusasioista.
13. Älä toteuta ominpäin toimintoa, jonka olet nähnyt televisiossa tai ammattilaisen tekemänä. Ammattilaisilla on toiminnan vaatimat erikoisvälineet ja he huolehtivat turvallisuusjärjestelyistä, vaikka turvallisuustoimet eivät päällepäin näkyisikään tai niistä ei mainittaisi.
14. Tämän ohjelmapalvelun on tarkoitus tuottaa Sinulle positiivisia elämyksiä. Kantamalla oman vastuusi ja toimimalla turvallisesti, voit vaikuttaa siihen, että näin tapahtuu.

Palvelun turvallisuudesta on vastuussa palvelun järjestäjä. Epäillessäsi palvelun turvallisuutta voit ilmoittaa asiasta kunnan terveystarkastajalle, lääninhallitukseen tai Kuluttajavirastoon, puh. (09) 77 261. Ilmoituksen voi tehdä myös Kuluttajaviraston www-sivuilla (www.kuluttajavirasto.fi).